

Marek P ř í h o d a

Veniamin, Ivan Peresvětov, Juraj Križanič v Rusku (a historicko-kulturní souvislosti jejich působení)

Disertační práce

Posudek

Marek Příhoda předložil zajímavou, rozsáhlou a podrobně dokumentovanou disertační práci o třech osobnostech 15 - 17. století (pozdního středověku a raného novověku) - Veniaminovi, Peresvětovovi a Križaničovi - které přišly do Ruska a svým způsobem se vyjádřily k ruským poměrům, buď jejich zhodnocením, vždy však se snahou o jejich nápravu, či alespoň o výhled do budoucnosti. Autor píše o vědomém jejich začlenění do aktivních polemik i o snaze "ovlivnit budoucí vývoj hostitelské země". Všichni tři totiž přišli z neruského světa, zvláště u mnicha Veniamina autor neví sice přesně odkud, ale hodnověrně ho charakterizuje. Bylo jistě složité a pracné získat maximum průkazných údajů i podrobností, aby mohl být předestřen pokus o jejich zařazení do ruských poměrů. Za výjimečnou pochvalu stojí snaha začlenit úvahy o těchto myslitelích do celkového vytváření ruského státního vědomí, i když pravdou je, že dostupné prameny to vždy neumožňují.

Z tohoto faktu též vyplývají otázky, které je možné autorovi předložit - spíše jako námět k diskusi. Zvláště se to týká Križaniče, který přišel do Ruska z katolického prostředí a psal své práce v Rusku prakticky ve vyhnanství (píše o něm, ale jen o něm, i Masaryk v prvním dílu Ruska a Evropy), vyšly - jak sám autor uvádí - až v druhé polovině 19. století a teprve poté se staly předmětem všeobecného badatelského zájmu. Autor málo osvětluje, jak Križanič působil v konkrétním politickém životě petrovského Ruska, jeho zjištění - ke kterému se, zdá se, přiklání - že byl iniciátorem petrovských reforem, je málo argumentováno (Solovjev ovšem musí být brán vážně). Litoval jsem, že autor věnuje Posoškovovi jen pár stránek a většinu jeho závěrů jen konstatuje, s menší snahou o komentář (mám na mysli např. Posoškovovo tvrzení, že hlavní úkol ruského státu je být postrachem všem okolním státům). Zmínění tři autorem sledovaní myslitelé přinášejí do Ruska v různé míře evropskou zkušenost, ale nedá se říci, že by jednoznačně reprezentovali hlavní soudobý evropský myšlenkový proud; chybí trochu více informací, co se dělo v Evropě i v Rusku, kde byly styčné body (centralizace státní moci, první počátky národních států i jejich ideologií) a event. i o zapojení jiných specifických tradic, např. jistě silný vliv tatarské hordy na chování a první zkušenosti ruského státu přijde poněkud zkrátka a nic se nedozvíme o tzv. typu mongolského státu. Někdy se zdá, že se autor zastavil u podrobných informací u vybraných myslitelů (snaží se upozornit na každé jejich dílo či závažnější dopis), ale nespojuje jejich činnost - až na výjimky - s konkrétní politickou situací či řešeními té doby. Nedozvíme se, zda sledovaní autoři byli autoritami při řešení politických problémů, jimž se věnovali, zda jejich práce byly předmětem diskusí, všeobecně známé, argumentovalo se s nimi v event. debatách či jiných úvahách a diskusích apod. Jakousi subkapitolu o ilyrismu a chorvatském kontextu vůbec, který v podstatě v autorově práci reprezentuje Evropu, chápu jako snahu přiblížit prostředí, odkud do Ruska přišli Veniamin (pravděpodobně) a Križanič.

Z drobných připomínek bych jenom uvedl, že práci by jistě prospěla příloha či začlenění map do textu jako názorně vysvětlující velmi časté úvahy geopolitického charakteru. Také úctyhodnou bibliografii bych doporučil rozdělit na knižní a časopiseckou literaturu z důvodů lepší přehlednosti a tak rozsáhlá i badatelsky obsažná práce by pro čtenáře nabyla na ještě větší hodnotě, kdyby byl připojen alespoň jmenný rejstřík.

Práce je čtivá, na první pohled (a ještě více po přečtení) přesvědčuje každého o zřetelné autorově erudici i schopnostech vyrovnat se i s velmi obtížným badatelským zadáním. Doporučuji ji k projednání a navrhuji její nejvyšší ohodnocení.

V Hradci Králové 7. 2. 2008

doc. PhDr. Václav Veber
Katedra historických věd Filozofické fakulty
Univerzity Pardubice

